

CVOopen

Nummer 2 | Jaargang 22 | Mei 2022

Diversiteit

In dit nummer

- Aan de slag met inclusief werkgeverschap
- GSA's en seksuele en genderdiversiteit op CVO-scholen
- Afscheidsinterview met Jan van Dijk, lid algemene directie Accent

- Verus-adviseurs Jacomijn van der Kooij en Erik Renkema

**'Open onderwijs
júíst vanuit
identiteit'**

Colofon

*CVO*Open is het huisorgaan van de Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving (CVO). Het verschijnt twee keer per jaar en wordt toegestuurd aan ruim 2.300 medewerkers van CVO en aan relaties. Naast *CVO*Open geeft CVO ook drie maal per jaar *CVO-Nieuws* uit, een digitale nieuwsbrief voor medewerkers en relaties. Abonneren is mogelijk via www.cvo.nl → Nieuws.

Uitgever

Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving (CVO)
Henegouwerplein 14, 3021 PM Rotterdam
Postbus 2152, 3000 CD Rotterdam
Tel. (010) 217 13 99
E-mail secretariaat@cvo.nl
Internet www.cvo.nl

Redactie

Ramona Bouchée-Montfrooij, Gwendolyn Kleinjan, Els Kooij, Annemiek Kroonen, Lydia Pfahl, Martine Roozen, Anna Smit, Monica van der Spek en Anja de Zeeuw

Redactieadres

Verenigingsbureau CVO
t.a.v. redactie *CVO*Open
Postbus 2152
3000 CD Rotterdam
E-mail receptie@cvo.nl

Eindredactie

Communicatieadviesbureau Anja de Zeeuw, Gouda

Ontwerp

hAAi, Den Haag

Beeld

Rick Keus, Janetta Ninkeula, Wikimedia e.a.

Coverfoto

Rick Keus

Druk

Quantes, Den Haag

Aan dit nummer werkten mee:

Karin van Breugel (tekst van breugel), De Nieuwe Lijn tekst & communicatie, Janetta Ninkeula, Anja de Zeeuw (Communicatieadviesbureau Anja de Zeeuw)

In dit nummer

Jacomijn van der Kooij en Erik Renkema, Verus-adviseurs

'Het is juist de kracht van christelijk onderwijs dat diversiteit wordt omarmd en gewaardeerd.'

2

Aan de slag met inclusief werkgeverschap

CVO moedigt scholen aan om mensen met een arbeidsbeperking te benoemen. Twee voorbeelden.

6

Verder aandacht voor

- 5 Comenius Krimpen profileert zich met inclusieve identiteit
- 8 Meer meiden welkom op Comenius Beroepsonderwijs
- 12 Aandacht voor burgerschap op het Zuider Gymnasium
- 13 Een bredere blik met tweetalig onderwijs op Portus Groene Hart
- 13 Diversiteit door internationalisering op Portus Groene Hart
- 14 Marnix Gymnasium geeft ruimte aan genderdiversiteit
- 16 De (CVO)pen aan een oud-leerling: Robbin van Pelt (Comenius College)
- 17 Column door Chris van den Berg
- 20 Een kijkje op ... het Zuider Gymnasium
- 22 De dag die ik nooit meer vergeet ... Erik Wijnstok en Vincent Haringa (Melanchthon)
- 23 Personalia
- 24 Uit het leven gegrepen: Vier OOP'ers van Melanchthon Mavo Schiebroek

Verschillen vieren

Organiseren van onderwijs is een fikse opgave. Kinderen verschillen, dus hoe delen we scholen en klassen slim in? Welke overeenkomsten en verschillen zijn leidend? Hoeveel variëteit kan er zijn in één school of klas?

Het bedrijfskundige antwoord is om zoveel mogelijk gelijksoortige leerlingen bij elkaar te brengen, omdat we met een homogene groep het meest effectief onderwijs kunnen realiseren.

Goed onderwijs in de CVO-visie betekent echter ook: de leerlingen voorbereiden op de samenleving en verschillen omarmen. Een school of klas is een levend organisme, waarin leerlingen met verschillende kenmerken, achtergronden en opvattingen elkaar kunnen verrijken.

→ *Heterogene brugklassen zijn herontdekt*

We zullen een balans moeten vinden tussen het onderscheiden van leerlingen en het waarderen van verschillen. Ons denken hierover verandert wel in de tijd.

In de tijd van verzuiling onderscheidten scholen zich sterker door levensbeschouwing, een criterium dat nu een andere rol speelt. Indeling op cognitieve kenmerken en leeftijd blijft wel een belangrijk criterium, maar we geven steeds meer ruimte aan leerlingen die school versneld willen doorlopen. Heterogene brugklassen of een heterogene onderbouw zijn herontdekt – ook CVO-scholen onderzoeken de kansen hiervoor. Toch waarderen we ook nog steeds de eigenheid van onze categorale scholen zoals de gymnasia, lees het boek 'Het gymnasium - het verhaal van een eigengereid schooltype' van Mirjam Remie hierover.

Een eenduidig antwoord op de vraag hoe divers of inclusief we kunnen zijn is kortom niet eenvoudig. Als de school een oefenplaats is 'voor het leven', betekent dat voor leerlingen meer dan ooit ook het leren omgaan met klasgenoten met andere kwaliteiten. En het vergt steun voor collega's hoe ze een meer gedifferentieerde groep leerlingen in de lessen toch optimaal kunnen begeleiden.

Vele leden, één lichaam. Als onze Schepper niet had kunnen genieten van de grote variatie in mensen, had hij ons vast eenvormiger geschapen. Aan ons de opgave die verschillen te waarderen en samen het best mogelijke onderwijs te realiseren. Wijsheid gewenst!

Ton Bestebreur

Ton Bestebreur is lid raad van bestuur van CVO.

GSA's en seksuele en genderdiversiteit

'Iedereen moet kunnen zijn wie die is, zonder zich daarvoor te hoeven schamen.'

10

Afscheidsinterview met Jan van Dijk, Accent

'Na twintig jaar nemen de scholen voor praktijkonderwijs volwaardig hun terechte positie in'

18

Diversiteit

Van de redactie

Het voorjaar is het seizoen dat de natuur zich in al haar diversiteit laat zien. Een passend moment voor het thema 'diversiteit' in dit magazine! Daarmee zetten we in dit nummer een van de vijf pijlers van de CVO-visie voor het voetlicht: 'Inclusieve identiteit: ontmoeting'. We zoomen in op allerlei vormen van diversiteit bij onze leerlingen en medewerkers, onder het motto 'Laat duizend bloemen bloeien'. Diversiteit is bovendien nauw verweven met de identiteit van CVO. Hoe dat werkt, staat mooi centraal in het interview met Jacomijn van der Kooij en Erik Renkema. De laatste heeft op de studiemiddag van 20 april alle directeurs van CVO geholpen met het gesprek over hoe je vanuit de identiteit handen en voeten geeft aan alle veelkleurigheid die we elke dag tegenkomen in onszelf en in de ontmoeting met de ander.

Veel leesplezier!

→ **'Blijf gesprekken met elkaar voeren
over de christelijke identiteit'**

Jacomin van der Kooij (links) en Erik Renkema van Verus

**Verus-adviseurs Jacomijn van der Kooij
en Erik Renkema**

‘Open onderwijs júst vanuit identiteit’

‘Waar onze waarden hun wortels hebben in de christelijke traditie, zijn zij in hun uitwerking inclusief: bij ons hoort iedereen erbij en doet iedereen mee.’

Over die passage in de CVO-visie ‘Onderwijs voor het leven’ sprak CVOopen met Jacomijn van der Kooij en Erik Renkema van Verus (zie kader).

Jacomijn van der Kooij is teamleider Zin in Onderwijs en Erik Renkema is adviseur identiteit.

Hoe kun je als school voor je levensbeschouwelijke eigenheid staan en tegelijk een plek bieden aan diversiteit?

Jacomijn: ‘Een uitspraak die we vaak horen is: “We zijn christelijk, máár iedereen is welkom”. Alsof er een tegenstelling in zit! Onderdeel van je eigenheid zou pedagogisch moeten zijn om openheid te bieden en tegelijkertijd de bronnen van je eigenheid te delen, naast andere bronnen. Hoe dat handen en voeten krijgt verschilt per school. Waar het op de ene school past om verhalen uit andere tradities te gebruiken bij de dagopening, is dat voor een andere school een grote stap.’

Erik: ‘In een blog op de Veruswebsite¹ pleit ik voor het woord “juist” in plaats van “maar”: hoe kan ik juist vanuit de christelijke wortels van mijn school alle leerlingen welkom heten? Het is juist de kracht van christelijk onderwijs dat diversiteit wordt omarmd

en gewaardeerd. Leerlingen maken bijvoorbeeld tijdens godsdienst of levensbeschouwing kennis met verschillende bronnen en verkennen tijdens de burgerschapslessen verschillende inzichten uit de samenleving. Ze leren zich dan daartoe verhouden. Ik wil dat doortrekken naar het benoemingsbeleid. Vaak is op christelijke scholen het gesprekspunt: hoe kan een moslim of een atheïst onze christelijke identiteit uitdrukken? Als daar de spanning zit, pleit ik voor een ruimhartiger omgang met de schoolidentiteit. Dat er gezegd wordt: juist vanuit onze christelijke identiteit halen we verschillen binnen in de klas en oefenen we met vreedzaam samenleven. Een moslim of iemand zonder religie kan prima op een christelijke school werken. Voer dan vooraf wel goed het gesprek: hoe verhoudt hij of zij zich tot de christelijke beginselen?’

Dan moet je dus een duidelijk beeld hebben van die beginselen ...

Jacomijn. ‘Inderdaad. Het gesprek daarover is onderdeel van de identiteit. Christelijke identiteit is geen statisch voorwerp in de kast, het is iets dynamisch. Daarvoor moet je gesprekken met elkaar blijven voeren. Vaak wordt dit gesprek op momenten gevoerd dat er iets vanaf hangt, bijvoorbeeld tijdens een sollicitatie of een beoordelingsgesprek. Wees er continu mee bezig, op het niveau van de medewerkers en in de klas. Laat je identiteit niet verworden tot het halfuurtje of de tien minuten van de dagopening. Open teamvergaderingen bijvoorbeeld altijd op een aandachtvolle manier, of organiseer één keer per jaar een mooie dag.’

Erik: ‘Op basisscholen waar ik kom wordt tijdens de dagopening gebeden. Kinderen die dat niet gewend zijn, moeten toch meebidden, “want wij zijn christelijk”. Dan krijg je “wij” tegenover “zij”. Maar het gaat erom dat er gezegd wordt: “Juist omdat wij een christelijke basisschool zijn, benaderen we diversiteit zó dat kinderen met hun eigenheid kunnen meedoen.”’

¹ <https://www.verus.nl/actueel/blogs/erik-renkema/geen-gemaar>

vervolg van pagina 3

Een klassieke reactie is: als iedereen welkom is, heeft straks de meerderheid niets meer met onze christelijke identiteit.

Erik: 'Er is één redmiddel tegen die angst voor verwatering: blijf het gesprek met elkaar voeren over wat de christelijke waarden zijn en hoe je je daartoe verhoudt. Dat zijn in de praktijk heel waardevolle gesprekken, van levensbelang voor het bijzonder onderwijs.'

Jacomijn: 'Als je bang bent voor afglijden, zeg ik: je bent er zelf bij.'

Hoe voorkom je dat dit gesprek een corvee wordt?

Erik: 'Door spannende vragen in te brengen. Ik stel regelmatig de radicale vraag: waarom zou je het leren samenleven bijbels of christelijk noemen? Het openbaar onderwijs onderscheidt zich daar ook mee. "Ontmoeting" is een van de drie kernwaarden van het openbaar onderwijs. Vaak blijft dan een antwoord uit.

Dat komt volgens mij omdat er een soort tweedeling is. Christelijk wordt óf geïnterpreteerd als "wat we doen bij de dagopening, de kerstviering en het godsdienstonderwijs" óf het is kleurloos en inwisselbaar met andere denominaties. Ik pleit voor een middenweg: de dagopening en de kerstviering houden, én kleur geven aan je pedagogisch handelen vanuit je identiteit. Geef woorden aan je uitgangspunten.'

Jacomijn: 'Het gaat bij het bijzonder onderwijs altijd om de verbinding tussen het pedagogische en het levensbeschouwelijke.'

Is er een grens aan het omarmen van diversiteit?

Erik: 'Er kunnen pedagogische wijzen van omgaan met leerlingen zijn of vormen van godsdienstonderwijs die niet passen bij je schoolidentiteit. Bijvoorbeeld: leerlingen niet laten kennismaken met andere inzichten, zoals de evolutietheorie, of indoctrinatie tijdens de godsdienstles. De grens van tolerantie is dus: intolerantie.'

Jacomijn: 'Als er weinig diversiteit is in je leerlingenpopulatie kun je als school de buitenwereld binnenhalen, of leerlingen de wereld in laten gaan. Het is een belangrijke taak voor de school als pedagogisch instituut om ontmoeting te realiseren.'

Soms voelen leerlingen, medewerkers of ouders zich niet meer thuis bij de inclusieve identiteit die zich vormt. Wat dan?

Jacomijn: 'In de tijd dat je de inclusieve identiteit handen en voeten geeft, kan iemand denken: voor mij past het niet helemaal meer. Dan heb je daar het gesprek over met elkaar. Dat hoeft niet verkeerd te zijn, zolang er geen sprake is van gedwongen vertrek.

Collega's die een meer orthodox geloof aanhangen zijn juist heel waardevol in het team. Al kan het voor henzelf soms ingewikkeld zijn als er professioneel iets van hen gevraagd wordt dat dicht op – of onder – hun huid komt.'

Erik: 'Je kunt tijdens een teamvergadering tegen een orthodox-religieus of radicaal-evangelisch iemand zeggen: "Juist jij doet ertoe, als de school kinderen leert omgaan met verschillen. Dit zijn óók geluiden die kinderen thuis niet horen en die we welkom heten."'

Welke plaats en invulling zien jullie voor vakken als godsdienstonderwijs en levensbeschouwing?

Erik: 'Een nadrukkelijke plaats. Godsdienst of levensbeschouwing is geen eilandvak. Het is verbonden met burgerschap, met hoe je kijkt naar de samenleving, en met alle andere vakken.'

Jacomijn: 'Het gaat om meer dan *learning about*, waarbij kinderen feiten leren, bijvoorbeeld dat een jood niet naar de moskee gaat. Godsdienstonderwijs is ook *learning from*, dus leren met, van en aan elkaar. De vraag is ook: wat doet wat je leert van de ander met jou, en hoe verhoud jij je daar dan weer toe?'

Erik: 'Alles staat ten dienste van één doel: midden in de wereld jezelf leren kennen en de ander begrijpen. Voor een goede dialoog is zelfkennis en zelfarticulatie nodig, dat is hard werken, en dat kan niet in een uurtje godsdienst per week. En de school is niet de enige plek hiervoor: thuis en op de voetbalclub gebeurt ook het nodige.'

Blijft er in Nederland ruimte voor identiteitsgebonden onderwijs?

Jacomijn: 'Ja, onderwijs is identiteitsvorming en kinderen zijn geen leermachientjes. Identiteits- en burgerschapsvorming zullen altijd een rol blijven spelen. We werken dagelijks met elkaar aan het vinden van vernieuwende vormen. Onderwijs geven is inherent vrij, anders wordt het indoctrinatie. Maar waar we de afgelopen jaren het juridische benadrukten – de vrijheid van onderwijs als grondrecht – focussen we nu meer op de pedagogische en levensbeschouwelijke vrijheid om tot goed onderwijs te komen. Vrijheid van onderwijs is de ultieme uiting van diversiteit en democratie: verschillen mogen er zijn, en je mag op verschillende manieren invulling geven aan onderwijs. Ik noem het graag: vrijheid vóór onderwijs, in plaats van vrijheid van onderwijs. We zijn uit op geïnspireerd goed onderwijs, en vullen de vrijheid voor onderwijs graag met onze leden in.'

(Els Kooij en Anja de Zeeuw)

Over Verus

Verus is de vereniging voor katholiek en christelijk onderwijs in Nederland waarbij 4.000 scholen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hoger onderwijs zijn aangesloten (waaronder alle CVO-scholen). Verus ondersteunt bestuurders, toezichthouders, schoolleiders, docenten en ouders met het oog op geïnspireerd goed onderwijs en de vrijheid van onderwijs.

Meer informatie: www.verus.nl

In een veilige setting met elkaar leven en leren

Profilering met inclusieve identiteit

Comenius Krimpen is een relatief kleine school voor (pre-)mavo/(pre-)havo, met zo'n 360 leerlingen. De school profileert zich bewust met diversiteit, en dat blijft niet onopgemerkt. Directeur Mark van Burgel schetst de context en het effect van deze profilering.

'Diversiteit of inclusiviteit staat hoog op de agenda van Comenius Krimpen. Omdat we het belangrijk vinden zou je kunnen zeggen dat we het met een markeerstift in ons schoolontwikkelplan hebben gehighlight. Door allerlei activiteiten is diversiteit juist op een school als Comenius Krimpen overduidelijk aanwezig. We vechten namelijk tegen het beeld dat Krimpen een klein dorp is, dat we veel witte leerlingen hebben, veel gelovige leerlingen ook, en dat er sprake is van een bekrompen, dorpse mentaliteit op school.

Mengelmoes van leerlingen

Het tegenovergestelde is juist waar. Doordat we een kleine, veilige (en ja, ik geef toe: soms dorpse school) zijn kan, mag en moet elke leerling zichzelf zijn. Binnen het Comenius College was onze school de eerste die een leerling met een hoofddoek had. We hebben openlijke homo- en lesbische leerlingen en twee transgender-leerlingen. Iedereen is uniek en iedereen mag er zijn.

Juist omdat we veel leerlingen hebben die behoefte hebben aan veiligheid, aan geborgenheid en aan erkenning – dat ze gezien willen worden – lijkt het erop dat we veel 'bijzondere' leerlingen hebben in een dorp als Krimpen. We trekken steeds meer leerlingen uit buurdorp Capelle aan den IJssel en we worden gekleurder. Met leerlingen die christen (protestants, katholiek en zelfs reformatorisch), moslim of hindoe zijn en een grote groep leerlingen die niet actief gelooft hebben we een mengelmoes van leerlingen die in een veilige setting met elkaar leven en leren op

onze school. Juist omdat iedereen uniek is, ongeacht geloof, ras, afkomst, seksuele voorkeur et cetera, wordt iedereen geaccepteerd zoals men is. Gekleurd haar, bijzondere kleding, slechthorend of andere lichamelijke beperkingen, het maakt niet uit. Juist dat maakt ons uniek.

In een notendop, er is (dus) sprake van:

- relatief veel jonge leerlingen die homo, lesbisch of transgender zijn;
- diverse geloven in een school zonder spanning (en dat in Krimpen, een dorp dat in de schijnwerpers stond het afgelopen jaar);
- relatief veel slechthorende leerlingen (door ambulante begeleiders worden we aangeprezen bij deze ouders) en leerlingen met visuele beperkingen
- een steeds gekleurder en 'stadser' wordende school;
- personeel dat letterlijk steeds diverser wordt met betrekking tot al deze zaken;
- een onderwijsconcept – Young & Strong – dat hier naadloos op aansluit;
- een kleine witte school die ontmoetingsplaats en broeinest voor diversiteit wordt door een open cultuur en houding, gedragen door goede ondersteuningsstructuur en -cultuur;
- grote ouderbetrokkenheid;
- bewuste ongelijkheid om gelijkwaardigheid na te streven;
- maatwerk;
- et cetera.

Succesfactoren

Het mentoraat en de leerlingbegeleiding zijn supergoed neergezet op Comenius Krimpen. Het mentoraat is dit jaar zelfs uitgebreid door NPO-gelden. Dat is een bewuste keuze, deels omdat we leerdoelgericht gaan werken en mentoren dus coachend gaan handelen, en deels omdat we met elke leerling één keer in de drie weken een individueel coachgesprek voeren. Leerlingen ervaren dit als prettig en kijken uit naar deze gesprekken.

Mentoren signaleren preventief eventuele problemen en reageren actief. Door de goede ondersteuning wordt een leerling dus snel en goed geholpen.

Deze gesprekken resulteren in het opstellen van leerdoelen, hopelijk betere prestaties, maar ook – of vooral – verbetering in het sociaal-emotionele welzijn van de leerlingen.

De schoolleiding voert ook coachgesprekken met het personeel. Ook hiervoor worden doelen gesteld. Bovendien wordt het welzijn van collega's gemonitord en zo nodig wordt hier actie ondernomen, net als bij leerlingen.'

(Mark van Burgel)

Mark van Burgel

Meer informatie: https://www.comenius.nl/Scholen/Comenius_College_Krimpen

Aan de slag met inclusief werkgeverschap

Diversiteit in het team

CVO wil meer mensen met een arbeidsbeperking een passende baan aanbieden op de scholen.

Scholen die met inclusief werkgeverschap aan de slag gaan, kunnen rekenen op advies en ondersteuning vanuit het Mobiliteitshuis. Er is vaak meer mogelijk dan scholen denken.

Op 1 januari 2015 werd de Participatiewet van kracht. Die wet moet ervoor zorgen dat meer mensen met afstand tot de arbeidsmarkt werk vinden, ook mensen met een arbeidsbeperking. Kabinet en sociale partners hebben afgesproken dat er begin 2026 in totaal 125.000 banen zijn bijgekomen voor mensen met een arbeidsbeperking. Het gaat om 100.000 extra banen in het bedrijfsleven, en 25.000 extra banen bij de overheid, inclusief het onderwijs. Dit heet de Banenafpraak.

CVO wil zijn steentje bijdragen en het Mobiliteitshuis sloot zich daarom in 2019 al aan bij Baanbrekers, een project van de PO-raad en de VO-raad dat schoolbesturen helpt inclusief werkgeverschap vorm te geven. Inmiddels is een handvol mensen met een arbeidsbeperking succesvol aan de slag bij CVO-scholen waaronder Hans en Shadi (zie pagina 7).

Maar CVO wil het niet bij deze enkelingen laten en meer mensen met een arbeidsbeperking kansen bieden. Daarom werkt de staf aan een beleidsnota met concrete handvatten om scholen aan te moedigen werk te maken van inclusief werkgeverschap.

Er zijn verschillende stappen die CVO kan zetten om een meer inclusieve werkgever te zijn.

1. Laat je als school helpen door het Mobiliteitshuis bij het opstellen van een vacature voor sollicitanten met een afstand tot de arbeidsmarkt.
2. Praktijkscholen kunnen via een stage of werktraject eigen leerlingen laten doorstromen naar werkplekken binnen de CVO-scholen.
3. *Social Return on Investment* (SROI): bij een aanbesteding (voor bijvoorbeeld schoonmaakwerk of groenvoorziening) maakt de afdeling inkoop van CVO afspraken met de opdrachtnemer over *Social Return on Investment* (bevorderen dat ondernemers bij aanbestedingen mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt inzetten) en de uitvoering hiervan.

Vragen en/of ondersteuningswensen?
Mail ze naar mobiliteitshuis@cvo.nl

Hans van Bokkem: 'Ik geef nu bijles wiskunde'

In 2019 startte Hans van Bokkem bij Penta Bahûrim in Brielle. Hij begon als assistent in de mediatheek. Inmiddels geeft hij leerlingen rekenles en bijles wiskunde.

Hans zat zeven jaar met een Wajong-uitkering thuis. 'De muren kwamen op me af, ik wilde dolgraag weer aan de slag', vertelt hij. 'Via het UWV kwam ik in contact met de stichting Jobstap. Zij hebben mij, in het kader van de Banenafpraak, geholpen om in contact te komen met Penta Bahûrim. De school wilde mij gelukkig een kans geven.'

Hans begon ooit aan een lerarenopleiding wiskunde. Hij volgde de studie tot en met het derde leerjaar, maar maakte de opleiding niet af. In de banen die hij daarna vond liep hij steeds vast. 'Ik heb autisme en raak psychisch uit balans als het te druk wordt', vertelt hij. 'De kunst is dus om die balans steeds goed te bewaken. Ik werk nu drie dagen in de week van 8.15 tot 13.30 uur en we hebben goede afspraken gemaakt over mijn taken. Zo raak ik niet snel overvraagd. In het begin kreeg ik nog begeleiding vanuit Jobstap, maar dat is niet meer nodig.'

Hans werkt als vrijwilliger met behoud van zijn uitkering. 'De school wil mij wel in dienst nemen, maar als ik een gewoon salaris krijg, krijg ik te maken met armoedeval', zegt hij. 'Dus ik vind het goed zoals het nu is.'

'Het is in ieder geval ontzettend fijn om weer mee te doen en ik heb in drie jaar mooie stappen gezet. De eerste weken op school werd ik ingezet bij het sorteren van de boekenpakketten. Nu geef ik rekenles aan een groepje leerlingen die geen wiskunde in het vakkenpakket hebben, en enkele leerlingen geef ik wiskunde-bijles. Nooit gedacht dat ik het nog zo ver zou schoppen.'

Ook maak ik elke maand een nieuwe Breinbreker voor leerlingen en collega's. En ik heb speciale voelsprietten voor kinderen die wat extra zorg of aandacht nodig hebben, omdat ik me vaak in hen herken. Als ik zie dat leerlingen zich afzonderen, maak ik een praatje met hen. Het is fijn als je gezien wordt.'

Shadi Mannoun: 'Ik wil graag jongeren coachen'

Shadi Mannoun vluchtte tien jaar geleden uit Syrië. Na diverse omwegen kwam hij naar Nederland. Sinds januari 2021 werkt hij als facilitair medewerker bij Portus Farelcollege in Ridderkerk.

In 2011 brak de oorlog uit in Syrië en vluchtte Shadi naar Turkije. Daar woonde hij een aantal jaren. 'Vervolgens verhuisde ik naar Duitsland, maar daar kon ik niet goed aarden', vertelt Shadi. 'Vijf jaar geleden kwam ik naar Nederland. Mensen in Nederland zijn vaak open en vriendelijk en spreken goed Engels, net als ik. Hier voelde ik me meteen meer thuis.'

Nadat hij zijn verblijfsvergunning ontvangen had, wilde Shadi graag zo snel mogelijk aan de slag. 'Ik vond eerst een baan bij een zaak in tweedehands kleding. Dat was een prima start, maar ik kon en wilde meer', zegt Shadi. 'In Syrië heb ik jaren in een restaurant gewerkt. Ook had ik twee jaar mijn eigen koffiehuis. In Latakia, een moderne havenstad aan de Middellandse Zee.'

Bij de gemeente Dordrecht maakte Shadi zijn wensen kenbaar en een jobcoach van de gemeente bracht hem in contact met Portus Farelcollege in Ridderkerk. 'De school bood me een betaalde baan aan als facilitair medewerker voor vijf dagen in de week. Dat was een mooie kans om vooruit te komen', zegt Shadi. 'Ik werk nu samen met twee collega's in de kantine. We maken onder meer snacks en broodjes voor leerlingen en personeel.'

'Op horeca-vlak heb ik geen begeleiding nodig, mijn uitdaging zit 'm in de taal. Ik spreek wel een beetje Nederlands, maar nog niet vloeiend. Ik blijf oefenen. Gelukkig heb ik twee heel lieve collega's, Irene en Ria. Zij hebben mij vorig jaar ingewerkt en als ik een vraag heb, kan ik altijd bij hen terecht.'

In de toekomst wil ik nieuwe stappen zetten. Ik wil graag iets doen met coaching van jongeren bijvoorbeeld, want ik vind het contact met de leerlingen het allerleukste van mijn werk. Deze werkplek doet me vaak denken aan mijn eigen schooltijd, daar heb ik warme herinneringen aan.'

[De Nieuwe Lijn/Jeanine Westenberg]

Teamleider Tanisha Bachasing (midden, met rose blazer) met een aantal meiden van de technische opleiding bij het Comenius Beroepsonderwijs.

Meer meiden welkom op Comenius Beroepsonderwijs

Ervaringen uitwisselen als 'Meiden van Techniek'

Van vijftien naar vijfenveertig meiden – die groei wil Tanisha Bachasing realiseren voor de technische beroepsopleiding op haar school. Tanisha is teamleider Vakcollege Techniek op het Comenius Beroepsonderwijs Capelle (CBC). Nu vormen de vijftien meiden tien procent van het leerlingenaantal; dat moet dertig procent worden over twee jaar.

'Meiden zijn zo hard nodig in de techniek. Er is namelijk een groot tekort aan technisch personeel', zegt Tanisha. 'Als ze in aanraking komen met techniek kunnen ze potentieel benutten dat nu niet wordt aangesproken. Dan hebben ze bredere keuzemogelijkheden. Bovendien is diversiteit bevorderlijk voor innovatie en productiviteit; die zijn hard nodig in de technieksector.' Wat niet meewerkt is het stereotiepe imago:

techniek zou gaan over werk als loodgieter of werknemer in de bouw, zware beroepen waarvan je vieze handen krijgt. Daar legt de school zich niet bij neer, want samen met andere scholen, tientallen bedrijven en enkele gemeenten vormt CBC het samenwerkingsconvenant Sterk Techniekonderwijs Capelle/Oostland. Deze club zet zich onvermoeibaar in voor meer leerlingen in de technische sector, en ook voor imagoverbetering.

Basisschool

Het begint volgens CBC bij het basisonderwijs. Daar is techniek wel verplicht, maar laten de lessen te wensen over of krijgen scholen het organisatorisch niet rond om ze te geven. Daarom investeert CBC in techniekonderwijs op de basisschool. Tanisha hoopt dat meiden daardoor (meer)

referentiekader krijgen op het gebied van techniek. 'We hebben een laagdrempelige lessenserie klaarliggen die leerkrachten zó kunnen gebruiken, en we nodigen leerkrachten van basisscholen in de omgeving uit om in ons technieklokaal te komen kijken en er met hun leerlingen in te werken.' Met ingang van september zet de school ook twee dagdelen per week de deuren van het technieklokaal open voor basisschoolleerlingen die willen langskomen.

Drijfveren

De lessen in techniek op CBC – wekelijks tien uur, meteen al in de brugklas – worden interessanter gemaakt voor meiden. 'Het gaat niet alleen om iets maken, maar ook om ontwerpen.' En er komt meer aandacht voor de drijfveren van meiden. Zij willen zich namelijk best

verdiepen in techniek als ze er iets mee kunnen betekenen voor de samenleving. Zorgtechniek is daarvan een goed voorbeeld. Ook willen ze hun creativiteit kunnen inzetten, bijvoorbeeld voor design en ontwerp. Tanisha:

'We gebruiken het *Bèta&Techmentality-model*¹ als kapstok voor het herontwerpen van onze lessen, zodat ze meiden en ook andere doelgroepen leerlingen die niet zo snel voor techniek zouden gaan meer aanspreken.'

→ *Meiden willen graag hun creativiteit inzetten, bijvoorbeeld voor design en ontwerp*

Netwerk

Voor de vijftien meiden die nu op school zitten én voor oud-leerlingen is het netwerk 'Meiden van Techniek' opgericht. Daarin bespreken de meiden onder leiding van Tanisha regelmatig hoe ze het ervaren om een minderheid te zijn op school. Ook wisselen ze uit wat ze ervan verwachten om straks in een omgeving met overwegend mannen te werken.

Twee keer per schooljaar plant het netwerk een uitje. Eén vast uitje is *Girlsday*, een landelijk evenement om bèta, techniek en ICT te promoten bij meisjes.

Dan bezoeken de meiden een technisch bedrijf waar ze ook iets mogen maken en in contact komen met vrouwelijke rolmodellen in de techniek. Zo waren de meiden op

donderdag 7 april te gast bij Royal IHC, de bekende scheepswerf in Kinderdijk. Daarna gingen ze nog skaten. Tanisha heeft ook de ambitie om meer vrouwelijke rolmodellen uit te nodigen voor gastlessen.

Verbouwing

Comenius Beroepsonderwijs heeft verder plannen om het technieklokaal te verbouwen. Dit grote lokaal oogt nu nogal industrieel en dat schrikt meiden en hun ouders af, weet Tanisha. Qua kleur, licht en geluid kan er een meer vrouwvriendelijke, *cleane look* komen. En er wordt een atelier gemaakt voor interieurstyling.

Trots

Ook al zijn het er maar gemiddeld twee per klas op het Vakcollege, Tanisha is nu al trots op de meiden op CBC. Op haar iPhone laat ze een foto zien van een aantal 14- en 15-jarigen die zelfstandig een houten krukje in elkaar zetten met complexe houtverbindingen.

'Ze doen het heel goed, qua houding, gedrag en technische *skills*.

Er komt zoveel ambacht en creativiteit uit deze leerlingen! Een van hen gaan we nu aanmelden voor de Vakkanjerwedstrijden.'

(Anja de Zeeuw)

1 Dit model van JetNet & TechNet gaat uit van vijf typen leerling: de vernieuwer, de maatschappelijke toepasser, de doener, de ontdekker en de creatieve maker. <https://jet-net.nl/>

2 Mbo-opleiding Veiligheid en Vakmanschap

Moratzia wil legertechnicus worden

'Ik vind het gewoon stoer als meiden techniek kiezen. Dan is het niet zo'n mannenvak. Als ik jongens buiten school ontmoet vragen ze meestal: "Doe je Mens en Dienstverlening?" Als ik dan vertel dat ik Techniek volg, vinden ze dat verrassend.

Ik wil technicus in het leger worden, bijvoorbeeld wapens of tanks maken. Ik denk dat ik sneller mijn droombaan krijg met een diploma aan deze opleiding dan met een zorgdiploma.

Mijn opa en mijn oom zaten in het leger. Ik vind het *cool* om voor je land te vechten. Als ik commercials op tv zie van Defensie, denk ik: wauw, daar zou ik willen staan!

Sowieso wil ik de Veva-opleiding² doen. En hoe het daarna gaat, zie ik wel.

Of techniek moeilijk is? In het begin was alles moeilijk, maar als je het onder de knie hebt, is het supermakkelijk. Iedereen kan het leren, iedereen heeft z'n eigen sterke en zwakke punten. De een kan beter tekenen, de ander beter lassen of zagen. Je hoeft niet perfect te zijn om in de techniek te slagen.

Ik denk dat meer meiden voor techniek kiezen als ze zien dat andere meiden het er naar hun zin hebben en zien dat je er ver mee kunt komen. Het is je eigen keuze. Ik zag zelf tijdens een Open dag op het Comenius Beroepsonderwijs een meisje bezig, en dacht: wauw! Goede voorbeelden gaan helpen, volgens mij.'

Links op de regenboogtrap: leerling Nienke Hut, rechts: docent Jari Esbeukman van Melanchthon Schiebroek.

workshops voor alle brugklassen.

'Ik ben er trots op als ik zie wat we in enkele jaren hebben bereikt', zegt Jari.

'Ik was tien jaar geleden zelf nog leerling op Melanchthon Schiebroek, en kwam rond die tijd uit de kast. Toen lag het onderwerp hier nog niet zo openlijk op tafel als nu, net zoals in de rest van de samenleving.

→ *'Iedereen moet zich op een veilige manier kunnen uiten'*

Ik heb me nooit onveilig gevoeld, maar ik had het fijn gevonden als ik er open over had kunnen zijn. Dat kan nu wel en dat is een flinke stap vooruit. Onze school was overigens ook de eerste CVO-school met een regenboogtrap. De Rotterdamse wethouder Kasmi kwam de trap openen, op Paarse Vrijdag 11 december 2020.

Paarse hoodies

'Op onze praktijkschool vinden leerlingen het gesprek over "anders zijn" vaak nog erg lastig', zegt Marianne Wiegel, jobcoach van [Accent Praktijkonderwijs Capelle](#).

'Sommige leerlingen laten zich zelfs regelmatig negatief uit over mensen die niet in het heterohokje passen of over mensen met een andere genderidentiteit. Enkelen laten zich daarbij inspireren door drillrap, een muziekstijl waarin geweld en

Over GSA's en seksuele en genderdiversiteit

'De liefde is het belangrijkste!'

Steeds meer scholen besteden aandacht aan seksuele en genderdiversiteit. Zo werken ze aan meer veiligheid en acceptatie voor lhbtq+-leerlingen. Een aantal heeft een eigen Gender and Sexuality Alliance (GSA) opgezet zoals Melanchthon Schiebroek, Accent Capelle en Penta Scala Rietvelden. Ook het Comenius Lyceum heeft een GSA.

'We zijn een open christelijke school waar iedereen zichzelf mag zijn. Dat is de boodschap die we uitdragen. Dat betekent dus ook dat lesbo's, homo's, biseksuelen, transgenders, interseksue en queer personen (lhbtq) zich op een veilige manier moeten kunnen uiten en kunnen zijn wie ze zijn.' Dat zegt Jari Esbeukman. Jari is docent Nederlands en leerjaarcoördinator vwo-4 en 5 op [Melanchthon Schiebroek](#). Vijf jaar geleden kleurde hij voor het eerst samen met een paar leerlingen de school paars op Paarse Vrijdag. Inmiddels bestaat de GSA-groep uit vijftien leerlingen. 'Het is geen officiële GSA (daarvoor moet je

je aansluiten bij het landelijke GSA-netwerk, redactie) maar de leerlingen doen dezelfde dingen', zegt Jari. Vorig jaar zei ik: "Nu wordt het tijd dat jullie zelf de kar gaan trekken." Ik spring alleen bij als ze erom vragen.'

Een flinke stap vooruit

De leerlingen van Melanchthon Schiebroek verzorgen de activiteiten op Paarse Vrijdag en op open dagen zijn ze van de partij met regenboogvlaggen. Daarnaast helpen ze medeleerlingen die vragen hebben over seksuele en genderdiversiteit of 'zoekende zijn'. En binnenkort starten ze met

'School moet een veilige plek zijn'

Leerling Nienke Hut (vwo-6) van Melanchthon Schiebroek en GSA-lid: 'Ik vind het belangrijk om medeleerlingen te helpen die worstelen met hun geaardheid of gender. School moet voor iedereen een veilige plek zijn. Zelf ben ik homoseksueel en ben daarover open, maar niet iedereen durft dat. Als je het nog moeilijk vindt om voor je geaardheid uit te komen, dan kun je je kwetsbaar voelen. Ik hoop dat er een dag komt dat we het hier helemaal niet meer over hoeven te hebben. Dat iedereen het totaal normaal vindt als je "anders" bent.'

Marianne Wiegel, jobcoach van Accent Capelle

machismo worden verheerlijkt. Daar ligt wat je noemt "een uitdaging voor ons team", want in die sfeer zullen lhbtqi-leerlingen niet snel voor hun voorkeuren of identiteit uitkomen.'

Om meer bewustzijn en acceptatie rond het thema te creëren, regelde Marianne afgelopen december op Paarse Vrijdag samen met haar collega Kim Klein voor alle docenten een paarse hoodie. 'Alle docenten hadden hem aan', zegt Marianne. 'Zo lieten we zien dat onze school ruimte wil geven aan lhbtqi-leerlingen. Het was onze eerste eensgezinde stap op weg naar meer openheid over het onderwerp.'

'Maar we zijn er nog niet en een GSA is voorlopig nog ver weg', zegt Marianne. 'Dit thema verdient daarom meer en structurele aandacht binnen ons programma. Voor ons als praktijkschool is het belangrijk dat we het stapsgewijs, praktisch en laagdrempelig aanpakken. Zo is er goed lesmateriaal via het landelijke GSA-netwerk beschikbaar waarmee we aan de slag kunnen. De volledige steun van de directie hebben we. Nu is het aan ons als team om verdere stappen te zetten.'

Regenboogvlaggen

'Op Penta Scala Rietvelden in Spijkenisse staat de GSA als een huis', zegt Bas van Houte, afdelingsleider havo-4 en 5. 'Daar hebben we de afgelopen jaren hard aan gewerkt. We vieren Paarse Vrijdag. In de lessen levensbeschouwing besteden we aandacht aan het anders geaard zijn en

aan andere genderidentiteiten. En er staan vier grote regenboogvlaggen in de school, permanent. Onze GSA bestaat uit zo'n 25 leerlingen en houdt elke woensdag in de grote pauze een inloop. Elke leerling die dat wil kan dan aankloppen voor informatie, steun of gewoon een praatje. We bieden onze docenten ook trainingen aan om het goede gesprek aan te gaan over dit onderwerp in de klas. Zo'n 25 docenten hebben de training al gevolgd.'

In gesprek met ouders

'Als het nodig is ga ik ook het gesprek aan met ouders als leerlingen mij vertellen dat hun "anders zijn" thuis niet wordt geaccepteerd', zegt Bas. 'Dat zijn soms moeilijke gesprekken. Sommige ouders zeggen dan

'Als je jong bent, wil je experimenteren'

Leerling Teddy den Ouden (havo-5) van Penta Scala Rietvelden en GSA-lid: 'Er komen altijd leerlingen langs voor steun en advies op ons spreekuur op woensdag. Dus onze GSA is hard nodig. Het is belangrijk voor jonge mensen die worstelen met hun geaardheid of gender dat ze hulp en begrip vinden. Dat ze zien dat ze niet de enige zijn. Ik ben bi-seksueel en non-binair en daar schaam ik me niet voor. Dat zeg ik ook tegen medeleerlingen, wees gewoon wie je bent. En als je het nog niet precies weet wat je bent, probeer het dan uit. Dan kom je er vanzelf achter. Als je jong bent wil je kunnen experimenteren.'

bijvoorbeeld dat ze vanwege hun geloof homoseksualiteit niet accepteren. Ik vraag ze dan om ruimte te maken voor andere gedachten, gevoelens en meningen. Om niet te oordelen. Ik haal de Bijbel erbij als het nodig is en wijs hen op het tweede grote gebod: heb uw naaste lief als uzelf. De liefde is het belangrijkste, dat is mijn boodschap.'

(De Nieuwe Lijn/Jeannine Westenberg)

Links leerling Teddy den Ouden, rechts afdelingsleider Bas van Houte van Penta Scala Rietvelden

Meer begrip door lessen levensbeschouwing en burgerschap

'Kritiek en andere meningen? Daar leer je van'

Op het Zuider Gymnasium zet docent Ilse Nol zich in voor het bevorderen van respect in de klas. Het komt aan de orde in de lessen levensbeschouwing en burgerschap die ze geeft.

Voor het vak levensbeschouwing maakt elke vierdeklasser een bezinningsopdracht. Yara koos voor het onderwerp euthanasie. Ze deed met een groepje verkennend onderzoek en gaf een presentatie. 'We ontdekten dat een verboden euthanasiemiddel nog steeds te koop is', vertelt ze. 'Daar schrokken we best wel van.' Haar groepje bereidde een paar stellingen en vragen voor en ging met de klas in discussie. 'Op sommige punten was de discussie wel heftig. Er waren dingen waarover mensen liever niet wilden spreken.' Docent levensbeschouwing Ilse Nol: 'Dat respecteren we. We willen graag een uitwisseling, maar we zorgen wel dat de sfeer veilig blijft.' Yara: 'Het is toch goed dat we dit gesprek hebben gehad. Je leert om je in te leven in verschillende perspectieven. Zo krijg je meer begrip en een opener houding.'

Levensvisie ontwikkelen

Ilse Nol is tevens coördinator burgerschap. 'Burgerschap komt aan de orde binnen verschillende vakken', vertelt ze. 'We zijn dit jaar bezig hier meer lijn in te krijgen.' Binnen levensbeschouwing, dat wordt gegeven in de leerjaren 1, 3 en 4, worden alle belangrijke religies behandeld en gaan leerlingen bijvoorbeeld op excursie naar een hindoeïstische tempel, moskee of kerk. In het vierde jaar kiezen leerlingen tussen allerlei opdrachten die zijn gericht op het ontwikkelen van hun levensvisie. Ze verdiepen zich bijvoorbeeld in een medisch-ethisch dilemma; interviewen iemand van een andere religie; of doen een maatschappelijke stage. Ilse: 'Het gaat erom dat ze zo'n thema goed onderzoeken en bekijken vanuit verschillende perspectieven. Na hun presentatie aan de klas is er een dialoog, waarbij ook de klas wordt uitgenodigd om het onderwerp eens van een andere kant te bekijken.'

Docent levensbeschouwing Ilse Nol (rechts) in gesprek met leerlingen Yara (naast haar), Hicham (met blauwe trui) en Shabir (met witte trui).

Rode draad

Burgerschap komt niet alleen terug in vakken als maatschappijleer, aardrijkskunde, geschiedenis en de klassieke talen, maar ook in excursies, projecten, uitwisselingen en filmavonden over maatschappelijke onderwerpen. Ilse ziet een duidelijke rode draad. 'Burgerschap gaat hier vooral over het omgaan met verschillen. Dat doen we omdat wij een heel diverse school zijn met leerlingen uit allerlei achtergronden. Dat biedt een prachtige gelegenheid om elkaars visie te verkennen.'

Maatschappelijke stage

De maatschappelijke stage is nu een optionele opdracht binnen levensbeschouwing voor klas vier. In klas vijf is er een verplichte beroepsgerichte stage vanuit het decanaat. Een maatschappelijke stage als vast onderdeel binnen een bepaalde jaarlaag zou volgens Ilse veel meerwaarde hebben.

Shabir, die koos voor de maatschappelijke stage en twee dagen meedraaide op een basisschool, is het daarmee eens.

'Het omgaan met jonge kinderen was leerzaam. Ik leerde ook om te socializen met andere mensen. Ik denk dat dit een goede ervaring is, vooral als je verlegen bent.'

Hicham knikt instemmend. 'Zolang je jong bent is het goed om stages en vrijwilligerswerk te proberen en hobby's te hebben. Zo krijg je een netwerk en leer je om te communiceren. Je moet kritiek niet zien als een belediging. Dat doen pubers. Je kunt het ook zien als leerzaam.'

(Marijke Nijboer)

Burgerschap

De school, waar leerlingen uit allerlei achtergronden bij elkaar komen, is een uitgelezen plek om te oefenen in het respectvol met elkaar omgaan. Open kunnen praten over meningsverschillen en betrokken en kritisch in de samentelling staan: die vaardigheden wil CVO graag aan leerlingen meegeven. Op het Zuider Gymnasium komen deze aspecten van burgerschap binnen verschillende vakken aan de orde.

Van links naar rechts: Arinde van Rijswijk, Marja van Gorp en Dennis Deurloo.

Diversiteit door internationalisering

Een bredere blik met tweetalig onderwijs

Binnen haar programma voor tweetalig onderwijs leidt Portus Groene Hart in Barendrecht haar leerlingen op tot wereldburgers. De school bereidt leerlingen hiermee voor op een steeds diversere samenleving.

‘Met ons tweetalig onderwijs (TTO) hebben we twee doelen voor ogen’, zegt Dennis Deurloo, afdelingsleider TTO. ‘Naast het vergroten van de Engelse taalvaardigheid willen we leerlingen een internationale oriëntatie meegeven.’

Het TTO-programma op Portus Groene Hart is vrijwillig. ‘Het is belangrijk dat leerlingen die willen meedoen gemotiveerd beginnen’, zegt adjunct-directeur Marja van Gorp, ‘want we leggen de lat hoog en het programma vraagt om extra inzet.’ Dus volgt er na aanmelding een selectiegesprek. ‘Leerlingen moeten zich willen openstellen voor andere culturen en samenlevingen en er meer over willen leren’, zegt Marja. Een groot deel van de leerlingen van Portus Groene Hart volgt het tweetalige programma.

Internationaal perspectief

‘Leerlingen die meedoen volgen ongeveer de helft van de vakken in het Engels.

Daarnaast bieden we de lesstof zelf zoveel mogelijk aan vanuit een internationale context’, zegt Arinde van Rijswijk, coördinator TTO en internationalisering. ‘Als ik bij mijn vak, geschiedenis, het ontstaan van de verzorgingsstaat behandel bijvoorbeeld, kijk ik met de TTO-leerlingen ook naar hoe en wanneer die ontwikkeling in de Scandinavische landen heeft plaatsgevonden.’

Dennis: ‘Bij mijn vak, Engels, gaan we dieper in op actuele thema’s, zoals de *Black Lives Matter*-beweging. We gaan in gesprek met elkaar. Zo kunnen leerlingen hun taalvaardigheid trainen en leren ze tegelijkertijd hun mening te vormen. We doen ook rollenspellen en soms vraag ik leerlingen dan in de huid te kruipen van iemand waarmee ze het in eerste instantie helemaal niets eens zijn. Leerlingen leren op die manier open staan voor en luisteren naar standpunten van anderen, begrip opbrengen voor andere meningen, reflecteren, zich weerbaar opstellen et cetera. Met TTO werken onze leerlingen dus ook aan hun persoonlijke ontwikkeling.’

Andere wereldbeelden

Buitenlandexcursies, internationale dagen, samenwerkingsprojecten en gastlessen maken ook deel uit van het TTO-programma.

Marja: ‘We hadden onlangs nog een spreker uit Armenië die vertelde hoe het ervoor staat met de mensenrechten in zijn land. Via deze initiatieven maken leerlingen kennis met andere perspectieven en wereldbeelden. En omdat we vaak vergelijkingen trekken, leren ze ook meer over hun eigen cultuur.’

‘Leerlingen die het programma volgen, hebben na het afronden van de opleiding een bredere kijk op de wereld. En ze kunnen zich doorgaans beter in ‘de ander’ verplaatsen dan andere leerlingen’, zegt Arinde. ‘En dat is een waardevolle eigenschap als je merkt dat de wereld om je heen steeds diverser wordt. Als ik leerlingen uit de bovenbouw bijvoorbeeld vraag een opiniestuk te schrijven over een onderwerp, dan zie ik bij de leerlingen die tweetalig onderwijs volgen meestal meer nuancering in de tekst, dan bij de andere leerlingen van onze school.’

Marja: ‘Onze TTO-leerlingen kunnen, na hun opleiding, waar ook ter wereld met een parachute uit een vliegtuig springen. Als ze geland zijn, kunnen ze inschatten waar ze ongeveer zijn, welke cultuur ze zullen tegenkomen en zich openstellen en thuis voelen op deze plek. Dat is onze ambitie.’

(De Nieuwe Lijn/Jeannine Westenberg)

Links leerling Sage en rechts docent maatschappijleer Joost Leuven in het trappenhuis.

Marnix Gymnasium geeft ruimte aan genderdiversiteit

‘Iedereen moet hier kunnen floreren’

Fier hangt hij in het trapgat van het Marnix Gymnasium: een grote regenboogvlag. Hij fleurt het trappenhuis op en straalt tegelijk een boodschap uit: hier hoort iedereen er bij. De komst van de vlag is een van de initiatieven van een groep van achttien leerlingen die zich inspant voor de acceptatie van genderdiversiteit.

‘Ik geef het allerleukste vak’, zegt docent maatschappijleer Joost Leuven. ‘Omdat het gaat over jezelf ontdekken, je mening vormen, de maatschappij verkennen.’ Eén van de thema’s die bij maatschappijleer aan de orde komen, is genderdiversiteit. Dat is een belangrijk onderwerp, vindt tweede-klasser Sage (op z’n Engels uit te spreken). ‘Doordat dit aan de orde komt, maak je duidelijk dat het ook normaal is als je niet binnen de norm valt.’ Joost: ‘Als je doet alsof iedereen hetero is, groeien jongeren op zonder te weten dat er andere opties zijn.’

Zo’n achttien leerlingen van de school zijn lid van het landelijke GSA-netwerk (*Gender and Sexuality Alliance*). Dit ondersteunt scholieren die zich ervoor willen inzetten dat iedereen op school zichzelf kan zijn ‘zonder zich daarvoor te hoeven schamen of verantwoordelijk te worden’. Joost is een van de docenten die de leerlingen hierbij ondersteunt. Hij legt uit: ‘We willen de school niet veranderen, maar ervoor zorgen dat het een veilige plek is. Als de school een veilig leerklimaat heeft, kunnen alle leerlingen zich thuis voelen en leren ze ook het beste.’

Geen taboe

Het onderwerp genderdiversiteit komt niet alleen aan de orde bij maatschappijleer, maar ook bij levensbeschouwing en biologie. 'En als het zo uitkomt, bij andere vakken. Wij kijken hoe we dat het beste vorm kunnen geven. Met voorlichting en gesprek willen we voorkomen dat genderdiversiteit een taboe is', zegt Joost. Als je een dergelijk gevoelig onderwerp aansnijdt, zegt hij, moet je rekening houden met de sfeer in een klas. 'Als de sfeer niet goed is, moet je zo'n gesprek wat behoedzamer voeren.' Sage: 'Sommige klassen zijn gezellig en open, andere minder hecht. Voor sommige leerlingen is dit een gevoelig onderwerp. Zij praten er moeilijk over. Ze zijn misschien opgegroeid met het beeld dat anders dan hetero zijn niet mag van God of dat het slecht is.' Joost: 'Ze mogen die opvatting hebben. Maar ze moeten iedereen wel in z'n waarde laten.'

Zelf vindt Sage dat de aandacht voor genderdiversiteit juist goed past bij de christelijke identiteit van de school: 'God houdt van iedereen.' Joost: 'Op onze school staat centraal dat je elkaar moet liefhebben en accepteren zoals je bent. Dat sluit aan bij het christelijk geloof.'

Genderneutraal toilet

Op initiatief van de GSA-leerlingen heeft het Marnix sinds dit schooljaar een genderneutraal toilet. Op de toegangsdeur prijkt een symbool van een poppetje dat half man, half

vrouw is. Sage: 'Sommigen vragen waarom dat nodig is. Dan zeggen wij dat we mensen graag de keuze willen geven en ze in hun waarde laten. Maar we leggen ook uit dat je daar niet heen hoeft, we dringen het aan niemand op.' Ze hoort veel opmerkingen over het toilet. 'Positief én negatief. Maar het toilet wordt steeds meer gebruikt.'

Joost: 'Het is belangrijk dat het team er ook achter staat. De schoolleiding heeft met ons besproken waar het toilet voor staat en waarom we ruimte geven aan dit initiatief van de leerlingen. Natuurlijk hebben ook de docenten recht op een werkplek waar dingen bespreekbaar zijn en ze niet worden beoordeeld op basis van hun uiterlijk of geartheid. En ook binnen het team heeft iedereen recht op z'n eigen mening. Zolang we maar allemaal de onderliggende waarde delen: respect voor iedereen.'

De schoolleiding regelde voorlichting voor het team over hoe om te gaan met transgender leerlingen. Joost: 'De *bottom line* was: behandel hen met respect en vraag hen hoe ze aangesproken willen worden.' Sage: 'Het is belangrijk dat transgender leerlingen zich gehoord voelen. Dat wordt hier goed gedaan en dat is heel fijn.' De steun vanuit de schoolleiding is stimulerend, zegt Joost. Sage beaamt: 'Ze staan hiervoor open en daardoor komt er echt aandacht voor genderdiversiteit.'

Dagopening

Op Paarse Vrijdag, de tweede vrijdag van december, komen veel leerlingen en docenten in het paars gekleed naar school. Veel docenten besteden dan tijdens de dagopening aandacht aan het onderwerp. Ter inspiratie geeft Joost hen vantevoren informatiemateriaal. Momenteel bereiden de GSA-leerlingen *Pride month* voor. Het is de bedoeling dat docenten in juni tijdens de lessen aandacht besteden aan genderdiversiteit. Joost: 'Er komen steeds meer leuke ideeën, zoals creatieve opdrachten voor het vak CKV en het uitdelen van regenboog-cupcakes.'

Hoe nodig is al die aandacht voor dit onderwerp? Joost: 'Landelijk blijkt dat leerlingen die niet genderconform zijn,

vaker worden gepest. Ook door docenten die bijvoorbeeld grapjes maken over hun nagellak. Dat gebeurt vaak vanuit onwetendheid. Feit is: we leven in een pluriforme samenleving. Dat moeten wij ons realiseren en daar moeten we onze leerlingen op voorbereiden.'

Sage: 'Ik merk dat er door de verschillende activiteiten veel is veranderd. De discussies hebben ook echt effect. De school is opener geworden. Kinderen zien dat het normaal is dat er verschillen tussen mensen zijn. Wat ons samenbindt? We willen állemaal een veilige school.' Joost: 'Het gaat erom dat iedereen hier kan floreren.'

(Marijke Nijboer)

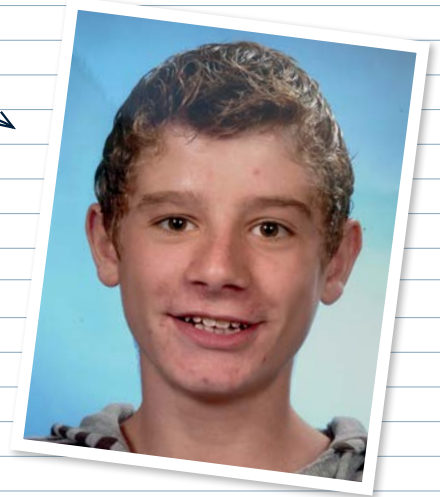

Iedere CVO-school kent wel oud-leerlingen die landelijk bekend zijn. Op het Comenius College in Nieuwerkerk en Capelle zat bijvoorbeeld Robbin van Pelt, online woordvoerder op het partijbureau van D66 in Den Haag.

De (CVO)pen aan een oud-leerling

Robbin van Pelt als tiener

Robbin van Pelt

‘Waarden doen ertoe’

‘Comenius Nieuwerkerk was een fijne, veilige school in de buurt, waar leraren je zagen en kenden. Daarnaast toegaan was een fijne stap voor mij als kind. Na twee jaar in de havo/wvo-brugklas ben ik overgestapt naar de vestiging aan de Lijstersingel in Capelle voor het vwo.

Ik koos het profiel Economie en Maatschappij, met Duits en Management en Organisatie als keuzevakken. Mijn interesse lag toen al op het gebied van politiek, marketing en communicatie.

Ik genoot van sociale vakken. Het vak geschiedenis – vooral de verhalen – boeiden me enorm. Ook aardrijkskunde vond ik onwijs interessant, met name waar het gaat over mensen, steden en hun opbouw, en gebouwen. Godsdienst was het vak waarbij je meer nadacht over waar je voor stond, wat je waarden en idealen waren.

Geschiedenisdocent Dijkstra was een van m'n favoriete leraren. Hij wakkerde bij mij de liefde voor het vak aan – ik ben ook geschiedenis gaan studeren. Mooi vond ik dat hij als rasechte protestant vertelde over de strijd tussen katholieken en protestanten. Dan kwam er een duidelijke richting in zijn verhaal mee, net als over de provo's. Dat scherpte je gedachten. Je ging zelf nadenken. Ook de docent Duits, mijnheer Van der Wijngaart, vond ik inspirerend. We begonnen de les bijvoorbeeld met het kijken van de *Tageschau in 100 Sekunden*, het Duitse journaal. We bespraken wat er

speelde in het land en de wereld. Omdat ik geïnteresseerd ben in de actualiteit was dat voor mij aantrekkelijk. Ik noem ook graag Jaimie de Jongh, die toen teamleider havo was. Ik heb geen les van haar gehad, maar zij was voor mij écht een rolmodel als lhbt'i'er in de schoolleiding. Zij liet zien dat iedereen de top kan bereiken én zichzelf kan zijn.

Ik zat een aantal jaren in de medezeggenschapsraad. Daarin probeerden we te luisteren naar leerlingen en problemen concreet op te lossen. We organiseerden ook scholierenverkiezingen en een onderwijsdebat waaraan naast lokale ook landelijke politici meededen. Dat ze voor een volle aula met driehonderd leerlingen stonden, gaf energie aan het debat!

Tijdens mijn geschiedenisstudie in Rotterdam heb ik me vooral verdiept in media- en cultuurgeschiedenis. Nadat ik mijn lesbevoegdheid had gehaald, deed ik de master Media en Journalistiek, ook aan de Erasmus Universiteit.

Toen werd ik actief bij D66. In Rotterdam stuurde ik in 2017 de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen aan. Daarna werd ik gebeld of ik op het Landelijk Bureau van D66 wilde komen werken. Ik ben daar nu online woordvoerder en schrijf veel van de online teksten van D66. Ik focus op hoe we op de website, sociale media en in nieuwsbrieven ons verhaal vertellen en welke toon we kiezen. Daarnaast zit ik ook in het strategisch campagneteam. Ik werk nu vierenhalf jaar op deze plek en denk na over een volgende stap.

Kort gezegd was de bovenliggende les van mijn tijd op Comenius: dat waarden ertoe doen, dat iedereen handelt uit een bepaald idee. Als die overtuiging niet uit het christendom of een religie komt, kunnen het overtuigingen zijn als: zoveel mogelijk samen doen, of vrij willen zijn. Ik heb echt meer geleerd op Comenius dan feiten en theorie, maar antwoorden op vragen als: hoe ga je met elkaar om en wat willen we met elkaar bereiken? Daarom zet ik me nu in om Nederland beter te maken. Communicatie helpt daarbij.'

(Anja de Zeeuw)

‘Dat landelijke politici voor een volle aula met driehonderd leerlingen stonden, gaf energie aan het debat!’

Chris van den Berg

Chris van den Berg is conrector bovenbouw en leraar Duits van het Zuider Gymnasium en de Zuider gymnasiumbasisschool. Daarnaast is hij jurylid Excellente Scholen bij de Inspectie van het Onderwijs. Chris maakt verder deel uit van de stadsjury van CityLab010 van de gemeente Rotterdam. Hij laat in deze column zijn licht schijnen over het thema van dit nummer.

Diversiteit onder Rani Ahilya Bai Holkar

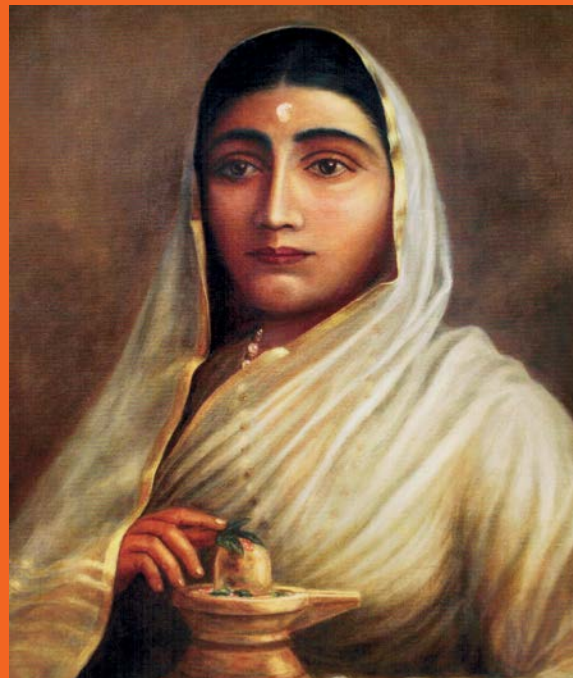
Ahilya Bai Holkar leefde in India. Zij was als gevolg van diverse persoonlijke, politieke en militaire ontwikkelingen tussen 1767 en 1795 koningin van Indore en Malwa in het toen nog pre-Britse Maratha-rijk. Daarvan verhaalt een televisieserie die ik ook volg: *Punyashlok Ahilyabai* (Sony Entertainment Television).

De serie gaat over het wel en wee van de familie Holkar in de Indiase achttiende eeuw. Kwetsbaar politiek machtsevenwicht, familierelaties, rechten van de vrouw, religie en de uiteenlopende karakters van de personages die op werkelijke historische figuren gebaseerd zijn komen niet zelden allemaal in afleveringen van ongeveer twintig minuten je huiskamer binnen. Daardoor krijg je in korte tijd een indruk van de enorme diversiteit die het leven van de koningin gekenmerkt heeft.

Geboren als 'gewone' dochter in een Dhangar-kaste (een kaste van herders en strijders) symboliseert Ahilya Bai wat wij aanduiden met *the American dream*: door hard werken kun je veel bereiken. In de geschiedschrijving wordt Rani (het Indiase woord voor koningin) Ahilya subtiel geroemd als *philosopher-queen*¹. Daarmee wordt gerefereerd aan haar toen moderne opvattingen over het recht van weduwes om te hertrouwen, het recht van vrouwen om te heersen en het opleiden van vrouwen om zo bijvoorbeeld ook algemeen geldende religieuze normen te herinterpreteren en veranderen. Daarnaast ontwikkelde de koningin de textielindustrie in het dorp Maheshwar, waardoor het produceren van sari's een transitie doormaakte die je zou kunnen vergelijken met het ontstaan van huisnijverheid in West-Europa.

Toch konden alle verworvenheden uit Ahilya Bai's regeerperiode een kolonisatie door de Britten niet verhinderen. De heerseres waarschuwde daar, inmiddels precies 250 jaar geleden en 46 jaar voordat haar koninkrijk in Britse handen viel, al voor: *'Or else, once caught in its powerful hold, the bear will kill its prey by tickling. Such is the way of the English. And in view of this, it is difficult to triumph over them.'*²

Tegenwoordig is er in het licht van diversiteit veel aandacht voor het nuanceren, corrigeren en aanvullen van collectieve geschiedenis en het cultureel erfgoed. Het belang hiervan onderschrijven ook beroemde cultuurwetenschappers, zoals Aleida Assmann: *'Geschiedenis eindigt nooit'*³, naar aanleiding van *Black Lives Matter*. Series als *Punyashlok Ahilyabai* helpen daarbij en zijn heel toegankelijk: het enige wat je nodig hebt is een Hindi-pakket bij een televisie-aanbieder; de ondertiteling krijg je er gratis bij!

1 John Keay: *India: a history*. New York 2000. Blz. 425.

2 Ibid.

3 URL: <https://www.derstandard.de/story/2000118635553/>

kulturwissenschaftlerin-assmann-geschichte-endet-nie [Stand: 27.03.2022]

Jan van Dijk

Afscheidsinterview met Jan van Dijk, lid algemene directie Accent

‘Trots op waar we nu staan’

Als Jan van Dijk per 1 september de deur van het Accent-kantoor achter zich dichttrekt, wandelt er in één klap veel expertise op het gebied van de bedrijfsvoering bij CVO naar buiten. Jan gaat nog niet officieel met pensioen, maar trekt zelf een grens, na vijftien jaar lang onder andere de financiën en gebouwen van Accent in goede banen te hebben geleid.

Jan van Dijk vindt dat je na vijf à zeven jaar in een functie weer eens moet vertrekken, maar bij Accent kreeg hij voortdurend zoveel uitdagingen dat hij ‘geen tijd had om naar een andere baan te solliciteren’. Ook nu beleeft Jan weer een intensieve periode, want dit schooljaar staat hij tijdelijk Melanchthon en het Marnix Gymnasium bij, in verband met vacatures.

Hoe kijk je terug op je werk bij Accent en CVO?

‘Met een glimlach. We hebben lastige en mooie tijden gehad, maar over het algemeen was het een prachtige tijd waarop ik met veel voldoening terugkijk. We hebben veel bereikt. Bij Accent horen nu vier scholen voor praktijkonderwijs met ieder gemiddeld tweehonderd leerlingen; we zijn een grote speler in de wereld van het Rotterdamse praktijkonderwijs. De scholen zijn stabiel en hebben goede directies. Er zijn mooie onderwijskundige ontwikkelingen gerealiseerd: het praktijkschooldiploma is er gekomen, er zijn leerlijnen ontwikkeld, de arbeidstoeleiding is sterk verbeterd, er is een gezamenlijk schoolplan en levensecht leren staat centraal.

In 2019 namen we twee scholen voor voortgezet speciaal onderwijs (vso) over, die het goed doen. Op beide scholen is een professionaliseringsslag gemaakt. Zo zijn leerlijnen taal, rekenen en vrijetijdsbesteding ingevoerd. Binnen een of twee jaar sluit het Máximacollege aan bij Accent. De intentieverklaring daarvoor wordt binnenkort ondertekend door de schoolbesturen OZHW en CVO.

Drie Accentscholen voor praktijkonderwijs zijn Excellente School. Accent Centrum gaat komend schooljaar op voor het predicaat 'goed' bij de Onderwijsinspectie.

Het aantal avondscholen – met activiteiten voor licht verstandelijk beperkten – van Accent is kleiner geworden. De subsidie voor deze voorziening was en blijft een gevecht met de gemeente Rotterdam, maar door de inspanningen van iedereen lukt het toch altijd weer om deze te krijgen. Terugkijkend is het veel en mooi wat we voor deze doelgroep van licht verstandelijk beperkten hebben kunnen realiseren.

Waar ben je met name trots op?

'Ik noem bewust geen wapenfeit, maar wel de gedrevenheid en de bevologenheid waarmee alle personeelsleden van Accent, ondersteund door CVO, bezig zijn voor en met de leerlingen. Die bevologenheid vind ik een mooi kenmerk voor CVO.'

Ook ben ik trots op wat we met het praktijkonderwijs hebben bereikt. Twintig jaar geleden gingen we van start, en moest het praktijkonderwijs zich nog bewijzen. Nu nemen de Pro-scholen als volwaardige scholen de positie in die ze toekomt. Daaraan bijdragen heb ik beslist niet alleen gedaan, zeker niet.

In al die jaren kon ik handen en voeten geven aan de bedrijfsvoering binnen CVO Accent, wat inhoudt dat het financieel beleid op orde kwam, het personeelsbeleid – met de gesprekkencyclus en de functiemix – staat als een huis, de huisvesting steeds beter op orde kwam en dat er forse ICT-ontwikkelingen zijn doorgezet. Er is een goede relatie met de medezeggenschapsraden. Natuurlijk liggen er altijd uitdagingen. Maar als ik kijk naar waar we vandaan kwamen en waar we nu staan, dan ben ik daar best trots op.'

Op welke punten had je meer willen bereiken?

'Op het gebied van de huisvesting. De praktijkscholen zijn bij de start in 2002 in bestaande gebouwen geplaatst, en dat kun je nu merken. Centrum, Hoogvliet en VSO Op Noord schreeuwen om nieuwe, moderne onderwijshuisvesting. Het is echter erg moeilijk om onze scholen op de prioriteitenlijstjes van de gemeenten te krijgen.'

Toen ik binnenkwam bij Accent zei mijn voorganger Chris van Houwelingen: "Het eerste wat jij gaat doen is het lint doorknippen bij de nieuwbouw voor Accent Centrum." Maar het zal niet eens het laatste zijn dat ik doe! We hebben volgehouden in de gesprekken met de gemeente, zowel de vestigingsleiding, de algemene directie van Accent en het CVO-bestuur. Inmiddels is er een

akkoord gegeven voor de (ver)nieuwbouw van het pand aan de Alkemadehof. Maar het liefste had ik dat tien jaar geleden al voor elkaar gekregen. Uit nood hebben we in 2019 een verbouwing gedaan aan de Vijverhofstraat – want de aanmeldingen liepen terug – om de uitstraling van de school te verhogen. Het is trouwens de bedoeling dat de algemene directie van Accent ook een plek krijgt aan de Alkemadehof. Het is voor het eerst dat de Accentdirectie dan in een eigen school kantoor houdt.

Bij Accent Hoogvliet staat de oudbouw, een H-vormig gebouw, op instorten. Daar zou in 2021 vervanging plaatsvinden, maar dat is nog niet gebeurd. We zoeken nu naar alternatieven.

→ Drie scholen schreeuwen om nieuwe, moderne huisvesting

Voor VSO Op Noord hopen we op een bestaand of nieuw gebouw met meer capaciteit. De school zit in een prachtig maar ouderwets pand, waar we niet kunnen groeien, terwijl we dat wel willen. Verder zoeken we naar mogelijkheden aan de oostkant van Rotterdam, want nu zitten er in Rotterdam-West drie vso-scholen binnen een straal van 1,5 kilometer. Terwijl er ten oosten van Rotterdam ontwikkelingen zijn in de gemeente Zuidplas en het Vijfde Dorp er wordt gebouwd.'

Je was steeds heel betrokken bij de Avondschool. Waar komt die betrokkenheid vandaan?

'De Avondschool is iets bijzonders. De directeuren, Gerben Lems en Jos Allewijn, lopen zich het vuur uit de sloffen voor de leerlingen, mensen met een (licht) verstandelijke beperking, schoolverlaters van het praktijkonderwijs en laaggeletterden die Nederlands niet als eerste taal hebben. Zij worden voorbereid op het goed en zelfstandig kunnen functioneren in de maatschappij door lessen op het sociale en cognitieve vlak. Mijn vrouw heeft er als vrijwilliger lessen gegeven in digitale fotografie en ik ben er regelmatig gaan kijken.'

Wat ga je zoal doen na je afscheid?

'Mijn vrouw en ik willen avontuurlijke grote reizen maken, met een rugzak op en lopen maar. Dat hebben we in het verleden al gedaan in Suriname, op Borneo en in Nieuw-Guinea. We willen naar de Molukken, de Banda-eilanden en China. Ik wil ook met mijn twee dochters onze familiegeschiedenis schrijven. Een ander multi-jarenplan is: de Franse taal machtig worden. We zullen ons niet vervelen; ik zie ernaar uit.'

Wat wil je je opvolger en de collega's bij Accent en CVO meegeven?

'Blijf zo dicht mogelijk bij jezelf, handel vanuit je hart en doe het goede voor de mensen. Blijf je inzetten voor het welzijn van onze leerlingen, zodat ze een mooie plek in de maatschappij kunnen verwerven. Daar doen we het voor.'

(Anja de Zeeuw)

→ Een kijkje op ... het Zuider Gymnasium

Na drie jaar van (ver)bouwwerkzaamheden is op woensdag 6 april het 'nieuwe' gebouw van het Zuider Gymnasium officieel geopend. Was deze school van CVO sinds de start in 2016 gehuisvest in het Calvijngedebouw aan de Grift, nu is het te vinden aan de Groene Hilledijk, in het Poortgebouw van het voormalige Zuiderziekenhuis. Bij de verbouwing is steeds rekening gehouden met het monumentale karakter en de geschiedenis van dit gebouw.

10.33 uur Tijdens de scienceles testen leerlingen hun product in de vorm van papieren vliegtuigjes. **Docente mevrouw Moor:** 'Eerst allemaal tegelijk en daarna één voor één!'

10.53 uur De aula stroomt vol tijdens de pauze. **Docente klassieke talen en leerjaarcoördinator mevrouw Geelen** geeft een rondleiding. 'Het is nog even zoeken hoe dingen het beste werken; sinds kort hebben de onder- en bovenbouwleerlingen apart van elkaar pauze, dit geeft meer rust en ruimte. De aula was vroeger het ketelhuis, de oude elementen ervan zoals de verwarmingsbuizen zijn behouden.'

11.01 uur Op diverse plekken in het gebouw zijn open studie- en pauzeplekken gecreëerd. **Mevrouw Geelen** loopt langs: 'Zijn jullie aan het riskeren, jongens?'

11.08 uur Leerlingen nemen plaats in de collegezaal voor het vak Latijn. **Docente klassieke talen mevrouw De Vries** stelt het licht in de ruimte in: 'Vandaag doe ik de kleur paars.'

11.31 uur Trampoline springen in de nieuw aangebouwde gymzaal.

11.36 uur In het kantoor van **conciërge de heer Schut:** 'Mack verblijft hier even, want mijn vrouw is met vakantie.' Grappend: 'Ik maak hier straks ook een bed voor mijn vrouw, hoor!'

11.48 uur 'Mevrouw, mogen wij alstublieft op de foto?'

12.05 uur Docent kunst de heer Wolters vertelt dat zijn examenleerlingen binnenkort hun werk zullen exposeren in de kunstzaal van de school.

Leerling (l): 'Het thema is het menselijk lichaam. Ik maak een nieuw lichamenlijk object; het is een skelet geïnspireerd op de vormen van een schildpad.'

Leerling (r): 'Ik bekleed een menselijk hart met mozaïeksteentjes. Het hart symboliseert voor mij de ziel.'

'Ik heb drie maanden wekelijks een foto-zelfportret gemaakt, waar ik tekstjes bij schrijf over hoe ik mij voel. Ik heb ontdekt dat mijn emoties sterk kunnen wisselen.'

12.22 uur Tijdens het vak science: 'Het thema is duurzaamheid en wij zijn nu bezig met bedenken hoe we kunnen bijdragen aan duurzaam leven.'

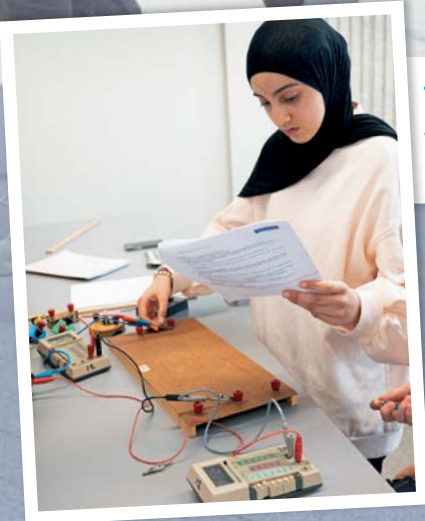
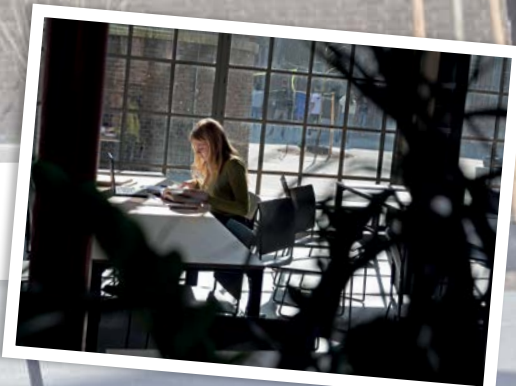

12.27 uur Docent economie de heer De Vries. Grappend: 'Er komt een foto, mensen, haal het oorsmeer uit je oren en doe even een beetje actief!'

12.32 uur Volleyballen op het schoolplein. Het net is neergezet op initiatief van de leerlingraad.

12.49 uur Een leerling aan de studie in de aula.

12.57 uur Tijdens de les natuurkunde: 'Dit is de ampèremeter, volgens mij staat hij nu op 'P' en moeten wij 'm op de stand 'R' zetten.'

13.11 uur Leerlingen in een studieruimte met beschilderde muren: 'Volgens mij was dit vroeger waar de zusters aten of zo. Op dat bordje op de muur kunt u de geschiedenis lezen, mevrouw.'

Vincent Haringa (links) en Erik Wijnstok

Een overweldigende entree

Erik Wijnstok is sinds 1 maart directeur bedrijfsvoering van Melanchthon. De organisatiedag van 25 februari was een geweldige proloog voor deze uitdagende baan. Samen met algemeen directeur Vincent Haringa bezocht Erik op één dag alle acht scholen van Melanchthon.

Erik Wijnstok was tot dit voorjaar directeur bedrijfsvoering bij Het Baken Almere, een groep van vijf scholen voor interconfessioneel voortgezet onderwijs, die een stuk kleiner is dan Melanchthon. De afgelopen acht jaar bouwde hij mee aan een sterke en stabiele organisatie. Zodra die er stond, vond hij het een mooi moment voor een volgende stap. 'Ik werk graag in een context die uitdaging biedt. Melanchthon heeft vier scholen in Rotterdam en vier in Lansingerland. Elke school heeft eigen kenmerken en uitdagingen.

Graag zet ik me in om voor alle leerlingen en medewerkers een omgeving te creëren waarin het beste onderwijs gegeven kan worden.'

Eigenlijk had 25 februari een centrale organisatiedag moeten worden voor alle pakweg 650 Melanchthon-medewerkers. Vincent vertelt: 'Door corona is besloten om alle vestigingen een eigen programma te laten organiseren. Uitgerekend op 25 februari ging het onderwijs weer open en vervielen tal van maatregelen. De dag had dus prima centraal kunnen plaatsvinden. Achteraf ben ik blij dat we voor een decentraal programma hebben gekozen. Veel mensen hadden elkaar twee jaar lang weinig gezien. Zij vonden het heel fijn om die dag weer echt in verbinding te kunnen zijn met de directe collega's van de school en van de sectie. De ontmoeting stond overal centraal.'

Alle vestigingen zijn volledig vrij gelaten bij het bepalen van de vorm en inhoud van hun programma. Vincent: 'Elke school kent haar eigen populatie, context, problematiek en ontwikkelingsfase. We wilden alle ruimte geven om daarop te focussen. Zo stond op onze Business School de dag in het teken van 'de doorlopende leerlijn vmbo-mbo', omdat deze school ook mbo op haar terrein heeft. Andere scholen spraken bijvoorbeeld over differentiatie of burgerschapsvorming. Die inhoudelijke verscheidenheid vond ik sterk.'

→ In de teams zie je de diversiteit van de stad en de regio terug

Erik zegt dat hij zich geen betere eerste werkdag had kunnen wensen: 'Door bij alle vestigingen langs te gaan, kreeg ik de kans om overal de sfeer te proeven, te zien wat voor scholen en profielen er zijn en veel mensen te ontmoeten. Voor mij was het een dag om nooit te vergeten. Het viel mij op dat je in de teams de diversiteit van de stad en de regio terugziet. Dat vind ik mooi. Ook de energie, de passie en de gedrevenheid waarmee collega's aan het werk zijn, maakten indruk op me. En het feit dat iedereen actief meedeed aan het programma. Niet alleen docenten, maar ook de vestigingsdirecties en onderwijsondersteuners. Iedereen hoorde erbij en iedereen was met eenzelfde *drive* aan de slag.' 'Klopt', zegt Vincent. 'Je zag gewoon dat collega's op een goede manier de dialoog voerden.' Als voorbeeld noemt Erik een sessie over klassenmanagement, die hij bijwoonde: 'Collega's waren daar echt kritisch met elkaar in gesprek over het naleven van de schoolregels, bijvoorbeeld rondom het gebruik van telefoons in de klas. Wat betekent het als de ene collega die regels wel handhaaft en een andere collega niet? Welke gevolgen heeft dat voor de manier waarop je werkt? Het vraagt veel veiligheid om daar zo open over te kunnen spreken.'

Vincent: 'Binnen CVO werken we vanuit de visie van 'sterke scholen'. Dat betekent dat we de verantwoordelijkheid breed in de organisatie neerleggen. Gezamenlijk eigenaarschap en ruimte bieden voor groei van mensen, zijn daarbij belangrijk. De organisatiedag was voor mij een bevestiging dat we daar goede stappen in zetten.' Ook hiervan memoreert Erik graag een voorbeeld, dat hij inspirerend vindt. 'Op alle locaties zijn we zeer gastvrij ontvangen en was de catering prima geregeld. Op één locatie kwamen we in gesprek met een conciërge die zelf een heerlijke lunch had klaargemaakt voor alle collega's. Hij vertelde trots en passievol dat hij op die manier geld had bespaard dat weer ten goede kon komen aan de leerlingen. Het is een klein voorbeeld, maar het laat wel zien hoe medeverantwoordelijk zo iemand zich voelt voor zijn eigen werk en voor het grotere geheel.' Vincent sluit zich hier geheel bij aan. Hij besluit: 'De organisatiedag was een mooie afsluiting van twee jaren waarin ontzettend hard is gewerkt en van alle medewerkers veel flexibiliteit is gevraagd. De dag was een inspirerende start voor de periode na de voorjaarsvakantie.'

[Karin van Breugel]

Personalia

Bas Visser is in januari gestart als rector van het Comenius Lyceum Capelle en de Mavo Capelle. Hij vervulde deze functie al ad interim. Bas werkt zeven jaar voor het Comenius College.

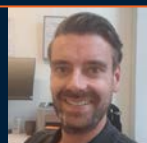
Els Bakers is sinds 14 maart directeur ad interim op het Comenius Beroepsonderwijs Capelle. Els was de laatste dertien jaar directeur vmbo en/of praktijkonderwijs op verschillende scholen.

Tot de zomervakantie neemt Ruben Schrama ad interim de taak waar van directeur bedrijfsvoering op het Marnix Gymnasium. Deze vacature is ontstaan door het vertrek van Cees Kom, die na acht jaar inzet op het Marnix zijn horizon gaat verbreden.

Per 1 maart is Erik Wijnstok gestart als lid van de algemene directie van de Melanchthon scholengroep met de portefeuille bedrijfsvoering. Erik werkte onder andere bij Deloitte op het gebied van accountancy. Sinds 2013 was hij betrokken bij de bedrijfsvoering van Het Baken Almere.

Kaey van Rij is per 1 augustus 2021 teamleider mavo geworden op Penta De Oude Maas. Voorheen was hij daar docent economische vakken en het praktijkvak MVI.

Dick de Bruijne werd per 1 augustus 2021 benoemd tot afdelingsleider op Penta Rozenburg. Hij is bovenbouwcoördinator geweest en was docent bewegingsonderwijs (LO) bij STC vmbo-college.

Onno Arts is per 1 april benoemd als rector van Portus Farelcollege. De afgelopen zes jaar werkte hij als conrector op het Segbroek College in Den Haag. Daarvoor was hij onder meer locatiedirecteur van het Libanon Lyceum in Rotterdam.

Op 15 februari is Corine Sluimers gestart als teamleider atheneum bovenbouw op Portus Farelcollege. Hiervoor was zij conrector en vervolgens rector van Luzac Breda.

Dirk de Jong is per 1 maart gestart als beleidsadviseur bij de CVO-beleidsstaf. Hij was – en is parttime – docent maatschappijleer op Portus Farelcollege. Dirk richt zich onder andere op sociale veiligheid en burgerschap.

Per 1 januari is Lieuwe Medema begonnen als senior beleidsadviseur onderwijs en kwaliteit. Hij maakt deel uit van de CVO beleidsstaf. Voor zijn benoeming bij CVO was Lieuwe zeven jaar beleidsadviseur op CSG Het Streek in Ede.

Van links naar rechts: Francisca, Samira, Jacqueline en Monique, 'de stoere dames' van Melanchthon Mavo Schiebroek.

'Op deze school gaat het om jou als persoon'

Volgens Mischa Kuster, directeur van Melanchthon Mavo Schiebroek, zijn Francisca de Rooter, Jacqueline van den Hooven, Monique van den Driessche en Samira Lamkharrat 'de stoere dames' van zijn school. Deze vier OOP'ers vertellen graag meer over hun werk en hun bijzondere school.

Samira: 'Ik werk hier één dag per week als medewerker ouderbetrokkenheid. Het is mijn voornaamste taak om ervoor te zorgen dat ouders betrokken zijn bij het leerproces van hun kind en dat ze met de school gaan samenwerken. Ik richt me niet op bepaalde etnische groepen, maar sommige ouders en leerlingen voelen zich door mij misschien wel iets eerder begrepen. Bijvoorbeeld als er zaken spelen die ze eng vinden of waar ze zich voor schamen. Wat dat betreft ben ik een soort cultuurtolk.'

Iedereen mag er zijn

Jacqueline zat als tiener zelf op deze school, die toen nog de Groen van Prinsterer Mavo heette. Ze begon ruim tien jaar geleden als conciërge, maar in de loop van de jaren verschoof haar werk steeds meer in de richting van administratie. 'We zijn een kleine school, met zo'n 40 collega's en 330 leerlingen. Het voelt als een grote familie. Of je nou leerling, ouder of personeelslid bent, er wordt hier echt naar je geluisterd.' Samira voegt daaraan toe: 'Iedereen mag er zijn, iedereen doet ertoe. Ongeacht je leeftijd, achtergrond, religie, meningen of voorkeuren. Het gaat op deze school om jou als persoon, dat waardeer ik heel erg.'

Persoonlijke betrokkenheid

Monique is sinds januari technisch onderwijsassistent (TOA). Hiervoor werkte ze op een grote school in Gouda. 'Ik vind het fijn dat deze school een stuk kleiner is. De sfeer voelde direct vertrouwd, alle collega's zijn heel toegankelijk. Iedereen kent iedereen en aan alles merk je dat collega's echt persoonlijk betrokken zijn bij de leerlingen.'

Francisca werkt op dit moment drie dagen als conciërge, één dag zit ze op de administratie. Op termijn stapt ze helemaal over naar de administratie in verband met de vervroegde pensionering van Jacqueline. Francisca: 'Ik zal het dagelijkse contact met de leerlingen wel missen. Gelukkig blijf ik gewoon meedoen met de aulawacht en staat de deur van de administratie altijd letterlijk open. Van alle reuring van de leerlingen zal ik dus nog genoeg meekrijgen. Dat vind ik altijd erg grappig.'

Eindelijk weer leuke dingen

Alle vier deze 'stoere dames' zijn blij dat de coronapandemie goedgevoel achter de rug lijkt. Jacqueline: 'Twee jaar lang waren er bijvoorbeeld geen schoolfeesten en klassenavonden. Daar ging ik zelf altijd graag naartoe, omdat je dan toch weer op een heel andere manier contact hebt met de leerlingen. Gelukkig konden we onlangs wel weer een dagje met de hele school naar de Efteling. Het is heel veelzeggend dat bijna alle collega's erbij waren, ook de collega's die normaal gesproken vrij zouden zijn!'

(Karin van Breugel)

De CVO-scholen

ACCENT

Accent

Accent Praktijkonderwijs Capelle
Accent Praktijkonderwijs Centrum
Accent Praktijkonderwijs Delfshaven
Accent Praktijkonderwijs Hoogvliet
Accent VSO Op Noord
Accent VSO Op Zuid
Accent Avondscholen

Scholengroep PENTA

Penta Bahûrim
Penta Charles de Foucauld
Penta Hoogvliet
Penta Jacob van Liesveldt
Penta De Oude Maas
Penta Scala Molenwatering
Penta Scala Rietvelden
Penta Rozenburg

Comenius College

Comenius Mavo Capelle
Comenius Lyceum Capelle
Comenius Beroepsonderwijs Capelle
Comenius College Krimpen
Comenius College Nieuwerkerk
Comenius College Rotterdam

Portus scholengroep

CBSplus
Farelcollege
Juliana
Groene Hart
Zuidermavo

Meerpaal

(met ingang van 1 augustus 2022 onderdeel van Comenius College)

Marnix Gymnasium

Zuider Gymnasium

Samenwerkingscholen CVO en OZHW

Focus Beroepsacademie
Máximacollege

CSG Melanchthon

Melanchthon Bergschenhoek
Melanchthon Berkroden
Melanchthon De Blesewic
Melanchthon Business School
Melanchthon Kralingen
Melanchthon Mavo Schiebroek
Melanchthon Schiebroek
Melanchthon Wilgenplasaan

Ga voor de contactgegevens naar de website van de scholen of naar cvo.nl

CVO

CVO omvat zeven scholen(groepen) voor voortgezet onderwijs. Deze scholengroepen hebben vestigingen op zo'n 40 verschillende locaties, met een sterke concentratie in Rotterdam.

De meeste CVO-scholen zijn brede scholengemeenschappen met meerdere vestigingen. Ze verzorgen onderwijs op alle niveaus. Met zo'n 21.000 leerlingen behoren we tot de grotere schoolbesturen van Nederland. CVO is werkgever voor ongeveer 2.350 medewerkers. De scholen van CVO doen er alles aan om onze leerlingen succesvol te laten worden. Vanuit een open christelijke inspiratie bieden we jonge mensen stimulerend voortgezet onderwijs én een brede vorming, waarbij we rekening houden met ieders individuele mogelijkheden en kwaliteiten.

Meer informatie: www.cvo.nl

CVO Beleidsstaf en Shared Service Organisatie (SSO)

CVO heeft een eigen ondersteuningsorganisatie waar ongeveer honderd mensen werken. Deze ondersteuningsorganisatie bestaat uit de CVO Beleidsstaf (directe medewerkers raad van bestuur) en de Shared Service Organisatie (SSO). De medewerkers van de SSO ondersteunen de scholen van CVO op het gebied van ICT, human resources, huisvesting & facilitair, financiën, inkoop, subsidiecoördinatie en juridische zaken.

Visie

De CVO-visie 2019-2024 'Onderwijs voor het leven' bestaat uit vijf pijlers:

1. Goed onderwijs voor het leven
2. Vernieuwend onderwijs, bij de tijd
3. Inclusieve identiteit: ontmoeting
4. Professioneel en lerend
5. Met plezier samen sterk

De visie inspireert en geeft de ambities aan van CVO. Scholen vertalen de visie naar eigen doelen en resultaten die passen bij de school. Zo blijft er ruimte voor de diversiteit aan scholen binnen CVO.

De integrale tekst van de CVO-visie is te vinden op www.cvo.nl

Alle auteursrechten en andere rechten van intellectuele eigendom op alle artikelen, teksten, foto's, afbeeldingen en materialen die zijn opgenomen in CVOopen zijn eigendom van de Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving (CVO) of zijn opgenomen met toestemming van de eigenaar, tenzij uitdrukkelijk een andere bron wordt vermeld. Geen enkel artikel, tekst, foto, afbeelding mag worden veranderd of worden opgenomen in enig ander werk of andere publicatie, behoudens voor zover de overname geschiedt ten behoeve van persoonlijke en niet-commerciële doeleinden met vermelding van de bron.

CVO
Henegouwerplein 14
3021 PM Rotterdam
Postbus 2152
3000 CD Rotterdam

T [010] 217 13 99

www.cvo.nl

Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving

→ CVO. Meer dan het gewone.

**'We willen de school niet veranderen,
maar ervoor zorgen dat het
een veilige plek is.'**

Joost Leuven, docent maatschappijleer op het Marnix Gymnasium, op pagina 15